

УДК 37 (091)(477.7)

М.О. КОРФ ПРО ЗНАЧЕННЯ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ ЛЮДИНИ

Нечепоренко Л.С., Попельнюх О.І.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

М.О. КОРФ ПРО ЗНАЧЕННЯ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ ЛЮДИНИ

Нечепоренко Л.С., Попельнюх О.І.

Дослідження спадщини М.О. Корфа свідчить, що його педагогічна і просвітницька діяльність ґрунтувалася на західноєвропейській та вітчизняній педагогічній традиції. При цьому педагогом завжди підкреслювався нерозривний зв'язок виховання та навчання народу з ґрунтом, традиціями, кліматом і звичаями рідної землі. Це дозволяє віднести М.О. Корфа до корифеїв не тільки російської, але перш за все, української педагогіки, розглядати його взаємозв'язок з видатними українськими мислителями та просвітниками.

Ключові слова: сільська школа, шкільна дисципліна, книга для читання.

Н.А. КОРФ О ЗНАЧЕНИИ ЖИЗНЕННОЙ ПОЗИЦИИ ЧЕЛОВЕКА

Нечепоренко Л.С., Попельнюх А.И.

Исследование наследия Н.А. Корфа свидетельствует, что его педагогическая и просветительская деятельность основывалась на западноевропейской и отечественной педагогической традиции. При этом педагогом всегда подчеркивалась неразрывная связь воспитания и обучения народа с почвой, традициями, климатом и обычаями родной земли. Это позволяет отнести Н.А. Корфа к корифеям не только русской, но прежде всего, украинской педагогики, рассматривать его взаимосвязь с выдающимися украинскими мыслителями и просветителями.

Ключевые слова: сельская школа, школьная дисциплина, книга для чтения.

M. KORF VALUE OF HUMAN LIFE POSITION

Popelnyukh O.I., Necheporenko L.S.

Main features of M.O. Korf's pedagogical ideas and educational activity were defined. These are awareness of constant changing of school working conditions, readiness for self-improvement and self-correction. In «Our Pedagogical Issues» M.O. Korf had addressed the questions of teachers' congresses, Sunday schools and teaching seminaries and became a guide of elementary education in native language in a national school.

Keywords: M.O. Korf, educational, works on pedagogics, Zemstvo school, principles, innovatory ideas.

Детальне й глибоке вивчення посібника М.О. Корфа «Русская начальная школа. Руководство для земских гласных и учителей сельских школ» свідчить про те, що педагог узагальнив і показав теоретичне осмислення та практичне застосування своїх педагогічних вимог і принципів до нового типу народної земської школи.

Звертаючи увагу на роль освіти, навчання й виховання у приватному житті людини та розробляючи модель земської початкової школи, автор прийшов до цікавих висновків:

1. Мета школи визначалась М.О. Корфом як процес збагачення учнів корисними знаннями, спрямований на успішний розвиток їх природних здібностей. Школа повинна дати знання, застосовані у практичному житті. Організація і зміст навчання: трирічний термін навчання; одночасність вступу дітей до школи; тривалість навчального року – 6-7 місяців (з жовтня по травень); заняття проводяться одним учителем з трьома класами (відділеннями) одночасно; допомогу вчителю в роботі здійснює помічник учителя; у школі викладаються закон Божий, читання, письмо, арифметика, предметні уроки, «міроведеніє» (знайомство з навколишнім світом: природа, тварини, польові роботи тощо); уведений сталий розклад занять; ведеться класний журнал; відсутність домашніх завдань; у кінці навчального року проводяться іспити. При школі створена бібліотека, в якій є як підручники та книги для читання учнів, так і література для самоосвіти вчителя. Програма

навчальних предметів побудована за принципом «від найлегшого до найважчого», що було новаторським для того часу. Розподіл учбового матеріалу за роками навчання, як і вся програма школи, витікають зі знайомства з умовами роботи школи та потребами учнів.

2. Необхідність забезпечення шкільної дисципліни, яку М.О. Корф вважає необхідною умовою роботи нової школи. Дисципліна, на його думку, встановлює бадьорість духу і прихильність до школи й учителя і залежить від ставлення його до дітей. підкреслює педагог і важливість морально-релігійних бесід з учнями. вони мають слугувати основному завданню створення й розвитку народної школи – вихованню гідних, свідомо й морально розвинених громадян. Безумовним нововведенням М.О. Корфа була пропозиція організації читалень при школах. Для цього він наводить список книг (понад 170 назв), рекомендованих для читалень. Відстоює педагог і неможливість навчання ремеслам у початковій школі. Окремий розділ присвячений спостереженню за викладанням, акцентується увага на педагогічній підготовці попечителя школи.

3. Принципи навчання, виховання й освіти, які викладені вченими у різних наукових і навчальних книгах, є обов'язковими для виконання. Написана ним книга для читання «Наш друг» (1871) є втіленням принципів педагогічної системи М.О. Корфа. Найбільш виразно погляди вченого на принципи укладання та зміст книги для читання в початковій школі представлено в полеміці з відомим критиком С.І. Миропольським. Детальний аналіз книги для читання С.І. Миропольський надрукував у журналі «Семья и школа» (1872). Він охарактеризував її визначальні риси як утилітарність та практичність, що, за його переконанням, є суттєвою вадою книги, оскільки не виділяє загальні педагогічні принципи. Критик надав перевагу теоретичному осмисленню проблеми над практичною перевіркою теорії в реальних умовах. Тому, на його думку, «Наш друг» не можна вважати зразковою книгою для читання. Далі критик дорікає М.О. Корфу за надмірну увагу до селянського побуту і пристосування до його потреб. Вадою він вважає й поєднання книги для читання та посібника для вчителів. Усього на розсуд читачів він виносить 13 критичних пунктів, серед яких: на його думку, неправильний вибір учбового мате-

ріалу, безпланове його розміщення, слабкість хрестоматії, відсутність зразкових статей, неправильність мови книги, бесіди страждають утилітарним характером і повною відсутністю порядку і плану.

У полеміці з С.І. Миропольським з приводу «Нашего друга» М.О. Корф довів, спираючись на Я.А. Коменського, що педагогіка – це дослідна наука, а отже, тільки та теорія є сильною, яка витікає з життя; призначення школи – виховувати, тому тільки зрозумілий і знайомий дитині матеріал може спонукати її до діяльності; непідготовлений учитель має наслідувати вказівки посібника, наслідування є першим кроком до самодіяльності; розташування матеріалу повинне бути концентричним; книга для читання має відповідати потребам народу, зі зміною потреб та умов буде змінюватись і вона. Відповідальність перед народом є високогуманістичною позицією М.О. Корфа. Високу оцінку книзі для читання «Наш друг» давали як відомі педагоги так і педагоги-практики. У листах до М.О. Корфа С.І. Миропольський також позитивно оцінював останнє прижиттєве видання книги «Наш друг» у переробленому вигляді (1881 р.).

Порівняльний аналіз дозволяє деталізувати педагогічну концепцію М.О. Корфа щодо практичної спрямованості книги для читання: він обстоював ідею розширення обсягу практичних відомостей, пов'язану з появою шкіл з чотирирічним терміном навчання. Концентричність розташування матеріалу та формулювання завдання для самостійних занять спрямовуються на розвиток самодіяльності учнів. Учений наполягав на відповідності навчального матеріалу рівню розвитку дітей. Окремо виділяючи важливість і значення бесід про прочитане, М.О. Корф дбав про майбутнє учнів. Без морального авторитету вчителя, писав М.О. Корф, неможливе виховання. Системність побудови книги для читання допомагала учням засвоювати систему знань та опанувати перевагами індуктивного методу. Наочність у початковій школі ставила своєю метою активний вплив на формування морально-духовних переконань, які в майбутньому могли втілюватись у поведінці, організації повсякденного побуту.

До основних принципів, розроблених М.О. Корфом, варто віднести: зв'язок навчального матеріалу з життям, дослідність, концентризм,

самодіяльність, наочність, доступність, розвивальний характер матеріалу, пошук і можливостей застосування знань у реальному житті.

Найповніше становлення педагогічних поглядів М.О. Корфа та їх обґрунтування можна прослідкувати в роботі «Наше школьное дело» (1873). Основною книги стало ознайомлення з різними теоріями й типами народної школи, що з'явилися в пореформений період, увага освіченої частини суспільства до потреб простого народу й проблем його освіти. Книга об'єднала матеріали окремих статей у цілісне педагогічне дослідження. У збірці розглядаються питання важливості селянської освіти для майбутнього Росії, юридична сторона методів перевірки та інспекції початкової школи, роль земства в організації народної освіти. Пишучи про народні училища герцогства Гота в Німеччині, М.О. Корф відзначає, якої великої уваги там надають учительським з'їздам і доводить їх необхідність у Росії. Він висловлює пропозиції з організації з'їздів та пропонує певні вимоги для складання програм для них.

Великий розділ збірки, названий «Педагогика и дидактика», містить такі статті, в яких аналізуються школи різного типу, відвідані педагогом, а також дається теоретичне осмислення побаченого. Зупиняючись на значенні наочності у викладанні та обов'язки знань, які має давати елементарна школа, М.О. Корф переконує в його обов'язковості. На думку педагога, обсяг знань повинен вимагати оптимального вибору методів викладання в школі. Як приклад приватної ініціативи наводиться недільна школа Х.Д. Алчевської, в якій методично правильна побудова уроків, теплі стосунки, що склалися між ученицями та вчительками, давали високий морально-духовний рівень культури випускниць.

Аналізуючи питання, пов'язані з учительськими семінаріями, М.О. Корф ще раз зазначає, що підготовка вчителів – це наріжний камінь усієї народної освіти, тому розробляє основні принципи безперервної освіти вчителів, починаючи з початкової школи, доводить необхідність обов'язкового навчання, яке має вводитись поступово, з появою соціально-педагогічних передумов.

Дослідження змісту основних праць М.О. Корфа дозволило стверджувати, що педагогічна і просвітницька діяльність ученого мала теоретико-прикладний характер, відзначалася взаємовпливом і взаємозумовленістю практичного й теоретичного її складників.

Пізніше, вже в ХХ столітті можна було спостерігати, як ця продуктивна ідея втілюватися у практичній діяльності початкової й середньої школи та продовжує запроваджуватись у досвід діяльності системи освіти в Україні вже й на початку ХХІ століття. Але розкриття цього аспекту вже стане темою наступної статті.

ЛИТЕРАТУРА

1. Алчевская Х.Д. Воспоминания о бароне Корфе (1870-1883) / Х.Д. Алчевская // Русская школа. – 1916. – № 7/8. – С. 1-15.
2. Бойко А. М. Виховання людини: нове і вічне / Алла Бойко. – Полтава: Техсервіс, 2006. – 586 с.
3. Джури́нский А.Н. История образования и педагогической мысли: учебник для вузов / А.Н. Джури́нский. – М.: Владос-Пресс, 2003. – 400 с.
4. Історія української школи і педагогіки: хрестоматія / [уклад.: О.О. Любар за ред. В.Г. Кременя]. – К.: Знання, 2005. – 767 с.
5. Корф Н.А. Наши педагогические вопросы / Барон Н.А. Корф. – М., 1882. – 410 с.
6. Миропольский С.И. К вопросу о книге для чтения в народной школе / С. Миропольский // Семья и школа. – 1872. – Т. – № 2. С. 285-353.
7. Нечепоренко Л.С., Попельнюх О.І. Професійно-педагогічна діяльність М.О. Корфа. Монографія. – Х: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. – 216 с.